1. ერთა ლიგა და საქართველო

რატომ არ მიიღეს საქართველო ერთა ლიგაში

ᲛᲨᲕᲘᲓᲝᲑᲘᲡ შენარჩუნებისა და ომების თავიდან აცილების იდეა ახალი არ არის. ამაზე ოცნებობდნენ სხვადასხვა დროის გამოჩენილი მოაზროვნეები, მაგრამ ამ იდეის განხორციელება დიდი ხნის განმავლობაში ოცნებად რჩებოდა.

ცნობილმა ჰოლანდიელმა მეცნიერმა, საერთაშორისო სამართლის ერთ-ერთმა ფუძემდებელმა ჰუგო გროციუსმა (1583-1649) ამ საკითხს მიუძღვნა სპეციალური ტრაქტატი „ომისა და მშვიდობის სამართალი". იგი ამტკიცებდა, რომ სახელმწიფოებს შორის დავა შეიძლება გადაწყდეს მორიგებით, ამისათვის საჭიროა მხოლოდ დროულად მოდავე მხარეების შეხვედრა, ამ სახელმწიფოთა წარმომადგენლების მოლაპარაკება და შეთანხმება, ან სადავო საკითხის გადაცემა მესამე სახელმწიფოსათვის განსახილველად და გადასაწყვეტად. იგი წინადადებას აძლევდა დაარსებულიყო მუდმივი ორგანო საერთაშორისო დავის გადასაწყვეტად.

1713 წელს აბატმა სენ პიერმა (1658-1743) უტრეხტის კონგრესზე წამოაყენა პროექტი „მუდმივი მშვიდობის დასამყარებლად". ამ იდეის გამოეხმაურნენ და მხარი დაუჭირეს ცნობილმა მეცნიერებმა ჟან-ჟაკ რუსომ, ლაიბნიცმა, ადამ სმიტმა და სხვ.

მშვიდობიანობის დაცვის მიზნით საერთაშორისო ორგანიზაციის შექმნის პროექტი პირველად წამოაყენა ბენტამმა (1748-1832). მისი აზრით, უნდა დაარსებულიყო ერთა უმაღლესი ორგანიზაცია, შემდგარი სხვადასხვა სახელმწიფოს დელეგატებისაგან და ამ ორგანიზაციას უნდა გადაეწყვიტა სადავო საკითხები; თავისი გადაწყვეტილებები მან აღსრულებაში უნდა მოეყვანა. ამისათვის საჭიროა, რომ მას ჰქონდეს საკმარისი სამხედრო ძალა.

რაც დრო გადიოდა, მშვიდობის დაცვის იდეა სულ უფრო ფართო ხასიათს ღებულობდა. იწერებოდა წიგნები, ბროშურები, იმართებოდა კრებები, იქმნებოდა მშვიდობის დაცვის საზოგადოებები, ეწყობოდა საერთაშორისო კონგრესები და სხვ.

მშვიდობის დაცვის პირველი ასეთი კონგრესი გაიმართა ლონდონში 1843 წელს, შემდეგ ბრიუსელში – 1848 წელს, პარიზში – 1849 წელს, ფრანკფურტში – 1850 წელს, ჟენევასა და პარიზში – 1867 წელს, ისევ პარიზში – 1887 წელს, ლონდონში – 1890 წელს, ბერნში – 1892 წელს. შემდეგ კონგრესები, თითქმის, ყოველწლიურად ტარდებოდა, მაგრამ ამას რეალური შედეგი არ მოჰყოლია და მომხრეთა თანდათან მცირდებოდა.

პირველი მსოფლიო ომის დაწყებისთანავე ანტანტის სახელმწიფოებში დაისვა ერთა ლიგის შექმნის იდეა. ეს იდეა ომის დაწყების პირველივე წლებში განსაკუთრებული პოპულარობით სარგებლობდა ინგლისსა და აშშ-ში. 1915 წლის დასაწყისში ინგლისში დაარსდა „ერთა ლიგის მომხრეთა საზოგადოება", რომელმაც იმავე წლის ივლისში გამოაქვეყნა თავისი პროგრამა.

1915 წლის 12 მაისს აშშ-ის ყოფილი პრეზიდენტი ტაფტი კლივლენდში სიტყვით გამოვიდა, რომელშიც ჩამოაყალიბა ლიგის ძირითადი საფუძვლები მშვიდობის განმტკიცების მიზნით.

1917 წლის ბოლოს ინგლისში შეიქმნა კომისია იურისტებისა და დიპლომატების მონაწილეობით, რომელმაც შეიმუშავა ლიგის წესდების პროექტი.

1918 წლის დასაწყისში შემუშავდა აგრეთვე ლიგის ფრანგული პროექტი.

1918 წლის დეკემბერში აშშ-ის პრეზიდენტი ვუდრო ვილსონი სამშვიდობო საზავო კონფერენციაზე მონაწილეობის მიზნით პარიზში ჩავიდა. მან გადასცა ინგლისელებსა და ფრანგებს მის მიერ შემუშავებული ერთა ლიგის პროექტები. 1919 წლის 23 იანვარს პარიზის კონფერენციამ პრეზიდენტ ვუდრო

დამფუძნებელი კრების პირველი სხდომა. ᲕᲐᲮᲣᲨᲢᲘ [illegible] ფოტო.

ვილსონის თავმჯდომარეობით შექმნა სპეციალური კომისია ერთა ლიგის წესდების შემუშავების მიზნით. ამ კომისიამ სასწრაფოდ დაამუშავა ერთა ლიგის წესდების ტექსტი, რომელიც 1919 წლის 28 აპრილს მოიწონა კონფერენციის პლენარულ სხდომამ.

ამავე დროს მიიღეს გადაწყვეტილება, ერთა ლიგის წესდება დართული ყოფილიყო ყველა იმ სამშვიდობო საზავო ხელშეკრულებაზე, რომლებიც დაიდებოდა ანტანტის სახელმწიფოებსა და დამარცხებულ გერმანიასა და მის მოკავშირეებს შორის.

1919 წლის 28 ივნისს ვერსალში დაიდო სამშვიდობო საზავო ხელშეკრულება გერმანიასა და ანტანტის სახელმწიფოებს შორის. ამერიკის შეერთებული შტატების კონგრესმა არ დაამტკიცა ვერსალის საზავო ხელშეკრულება და ამით, ავტომატურად, უარი თქვა ერთა ლიგის წევრობაზე, იმის მიუხედავად, რომ პრეზიდენტმა ვუდრო ვილსონმა დიდი წვლილი შეიტანა ერთა ლიგის წესდების შემუშავებაში.

საერთაშორისო ორგანიზაცია ერთა ლიგა მიზნად ისახავდა სახელმწიფოთა შორის მშვიდობის თანამშრომლობას და მათი უშიშროების უზრუნველყოფას.

ერთა ლიგის ძირითადი ორგანოები იყო: ასამბლეა და საბჭო, რომელიც შედგებოდა ოთხი მუდმივი (დიდი ბრიტანეთი, საფრანგეთი, იტალია, იაპონია) და არამუდმივი წევრებისაგან და სამდივნო, რომლის მეთაური იყო გენერალური მდივანი. ასამბლეის სესია ტარდებოდა წელიწადში ერთხელ – სექტემბერში. ერთა ლიგის ადგილსამყოფელი იყო ჟენევა (შვეიცარია). თავდაპირველად ერთა ლიგის წევრი გახდა 31 სახელმწიფო და აგრეთვე ახლად დაარსებული სახელმწიფოები: ჰეჯაზი, პოლონეთი და ჩეხოსლოვაკია.

სახელმწიფოთა მეორე ჯგუფს შეადგენდა ის ქვეყნები, რომლებიც მოიწვიეს დაუყოვნებლივ შესულიყვნენ ერთა ლიგაში. ასეთი იყო 13 სახელმწიფო: არგენტინა, ვენესუელა, ესპანეთი, კოლუმბია, ნიდერლანდები, ნორვეგია, პარაგვაი, სპარსეთი, სალვადორი, ჩილე, შვეიცარია და შვედეთი. 1920 წლის ნოემბერ-დეკემბერში ისინი ერთა ლიგის წევრები გახდნენ.

მესამე კატეგორიას განეკუთვნებოდნენ მშვიდობის დამარღვევი სახელმწიფოები. ერთა ლიგაში მიღებისათვის საჭირო იყო ლიგის წევრების ორი მესამედის თანხმობა და ლიგის საბჭოს ერთსულოვანი დადგენილება.

ერთა ლიგის საქმიანობაში დიდ როლს ასრულებდნენ ინგლისი და საფრანგეთი.

ერთა ლიგის დაარსების შემდეგ პარიზში მყოფმა საქართველოს დელეგაციის ხელმძღვანელმა კარლო ჩხეიძემ ოფიციალურად მიმართა ერთა ლიგის აღმასრულებელ კომიტეტს, რათა განეხილათ საქართველოს ერთა ლიგაში მიღების საკითხი.

1920 წლის 20 სექტემბერს საქართველოს მთავრობის თავმჯდომარემ ნოე ჟორდანიამ მიმართა წერილით ერთა ლიგის საბჭოს მდივანს, რომელშიც აცხადებდა, რომ 15 ნოემბრისათვის ჟენევაში დანიშნული ერთა ლიგის წევრების პირველი კრება და ამ კრებაზე აღიძვრება საკითხი საქართველოს რესპუბლიკის ლიგის წევრად მიღებაზე.

საქართველოს მთავრობა ლიგის სამდივნოს აცნობებდა, რომ საქართველოს წარმომადგენლად დანიშნულია ამჟამად ევროპაში მყოფი საქართველოს საგარეო საქმეთა მინისტრი ევგენი გეგეჭკორი და ყველა საჭირო მასალა გაეგზავნება ერთა ლიგის საბჭოს.

ᲛᲘᲮᲔᲘᲚ ᲡᲕᲐᲜᲘᲫᲔ,
საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტის განყოფილების გამგე, ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი.